

schakels

onderwijs in de nederlandse antillen

uitgave van het kabinet van de vice-minister president - plein 1 - 's-gravenhage

woord ten geleide

Wie het voorrecht heeft de Antilliaanse scholen te mogen bezoeken, komt onder de indruk van de wijze waarop de leerkrachten hun taak vervullen. In het algemeen kan men stellen dat er op de Antilliaanse scholen door leerlingen zowel als leerkrachten hard en met enthousiasme gewerkt wordt. En laat mij er direct bij zeggen, dat de taak zowel voor leerling als voor leerkracht niet gemakkelijk is. Allereerst is er het voertaalprobleem. Op de Benedenwindse eilanden spreekt bijna 72 % van de bevolking thuis het Papiaments, op de Bovenwindse eilanden is het percentage dat thuis Engels spreekt bijna 100. Het Nederlands is op de school de officiële taal. Het zal voor een ieder duidelijk zijn, dat vooral het aanvangsonderwijs hierdoor grote moeilijkheden ondervindt.
Had dit probleem nu uitsluitend een didactisch aspect, dan waren de moeilijkheden gemakkelijk te overwinnen. Maar het probleem heeft een complex karakter; men houdt rekening met de gelijkstelling van het Antilliaanse onderwijs met Nederland; de houding van de Antilliaan zelf – je stuurt je kind naar school om Nederlands te leren; de houding van de intellectuele bovenlaag.
Dan is er het probleem van de zes- of zevenjarige school. Moet er naast de zesjarige een zevenjarige lagere school zijn?
Het is van bijzondere betekenis dat er door de leerkrachten thans gewerkt wordt aan de samenstelling van een leidraad- en leerplan. Vele vragen worden door practici en theoretici onder het oog gezien. Misschien zal men in de naaste toekomst er toe moeten komen om een aantal problemen ter oplossing aan proefscholen voor te leggen.
Tenslotte komt het aan op de houding van de man en de vrouw voor de klas! Dat zovele leerkrachten bereid zijn hun schouders onder het werk van de leerplan-commissie te zetten is verheugend. Dat inspectie en eilandelijke pedagogen hun medewerking verlenen, stemt tot grote voldoening.
De leerkrachten van de Antillen maken zich opnieuw op om het onderwijs te vernieuwen tot heil van de Antilliaanse bevolking.

prof. dr. F. W. Prins

Foto op omslag: Peter Stuyvesant College in Willemstad op Curaçao (openbare middelbare school)

onderwijsvoorzieningen

Het komt vaak voor dat personen, die zich in de Nederlandse Antillen wensen te vestigen, weinig op de hoogte zijn van de mogelijkheden op onderwijsgebied, welke dit land biedt. Voor deze categorie in het bijzonder, doch ook voor allen die belang stellen in de Antillen, volgt hier een overzicht van het stelsel van onderwijsvoorzieningen, dat men in de Antillen aantreft.

De Nederlandse Antillen bezitten op een bevolking van bijna 200.000 personen in totaal 255 scholen van diverse typen, waardoor de jeugd in de gelegenheid wordt gesteld de schoolloopbaan van kleuteronderwijs tot middelbaar onderwijs te volgen. Dit geldt althans voor de eilanden Curaçao en Aruba waar de differentiatie in het onderwijs uiteraard verder is voortgeschreden dan op de overige eilanden. Het vervolg onderwijs op het eiland Bonaire omvat: het eenvoudigen het lager technisch onderwijs, benevens het mulo-onderwijs.

De Bovenwindse eilanden hebben als vervolgonderwijs uitsluitend het mulo onderwijs op St. Maarten.

kleuteronderwijs

Men treft kleuterscholen aan op alle eilanden van de Nederlandse Antillen. De kleuters moeten vier jaar oud zijn vóórdat ze tot de school kunnen worden toegelaten. Op de Benedenwindse eilanden Curaçao, Aruba en Bonaire wordt er bij het kleuteronderwijs zowel Papiaments als Nederlands gesproken. Op de Bovenwindse eilanden St. Maarten, Saba en St. Eustatius bedient men zich praktisch uitsluitend van het Engels.

De opleiding van de kleuterleidsters en het examen dat aan het einde van de opleiding moet worden afgelegd, vertonen zeer veel overeenkomst met de gelijksoortige opleiding en examens in Nederland. Bijna 9000 kleuters bezoeken de 80 kleuterscholen, die over alle eilanden van de Nederlandse Antillen verspreid liggen.

lager onderwijs

Het buitengewoon lager onderwijs is in de Nederlandse Antillen nog niet tot volledige ontwikkeling gekomen. De in totaal vier scholen die men op de eilanden Aruba en Curaçao aantreft en die tezamen 386 leerlingen tellen, voorzien in beperkte mate in onderwijs aan debielen. Voorts wordt op Curaçao op zeer beperkte schaal de mogelijkheid geboden voor aangepast onderwijs aan kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden. Het aantal leerkrachten dat de bevoegdheid voor buitengewoon lager onderwijs bezit, is betrekkelijk gering. Er zijn maatregelen genomen om dit type onderwijs de uitbreiding te geven, die het zo zeer behoeft. Naast de geprojecteerde bouw van een viertal nieuwe scholen, werd het vorig jaar zowel op Curaçao als op Aruba een cursus vakstudie buitengewoon onderwijs ingesteld ter opleiding van leerkrachten. Zwakbegaafde kinderen op Bonaire en de Bovenwinden moeten het nog steeds doen zonder onderwijs dat aangepast is aan hun capaciteiten. Deze kinderen bezoeken de gewone lagere school, waar zij vaak een last zijn voor zichzelf en een rem voor anderen.

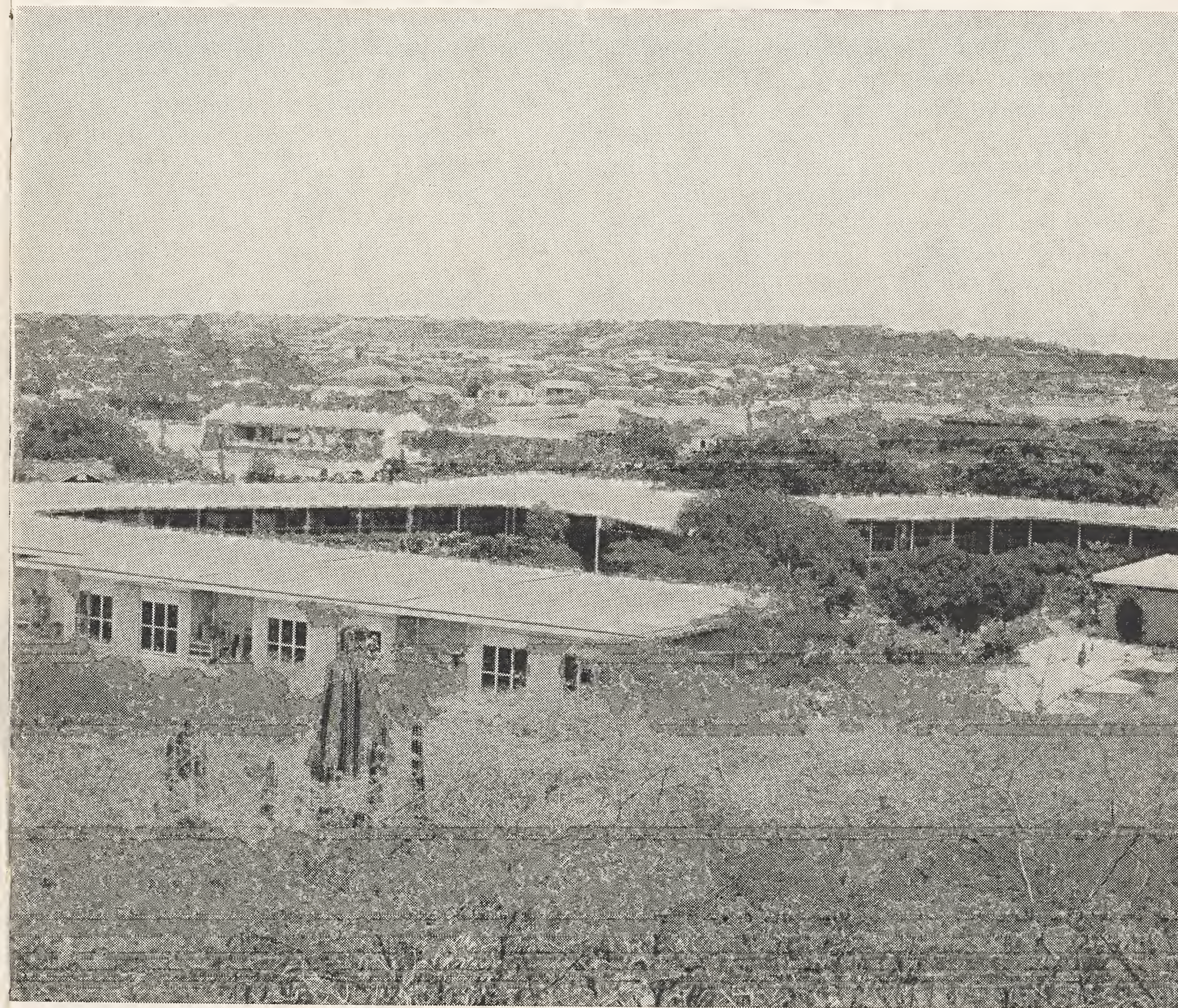
Het gewoon lager onderwijs wordt gegeven op

Kleuterschool Emelda in Oranjestad op Aruba
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Kleuterschool op St. Eustatius
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Lagere school Santa Maria op Curaçao
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

twee verschillende schooltypen, welke van origine onder meer verschillen in leerplan en leerlingenschaal. Het leerplan van het gewoon lager onderwijs-B, is gericht op eindonderwijs, terwijl dat van de zgn. mulo-onderbouw gericht is op voortgezet onderwijs. Het streven is om in de gehele Nederlandse Antillen te komen tot één schooltype voor het lager onderwijs. Het leerprogramma voor de zgn. mulo-onderbouw is in grote lijnen gelijk aan het leerplan van een lagere school in Nederland.
Enkele scholen op Curaçao, die voor een groot deel door Europees Nederlandse kinderen worden bezocht, volgen een programma dat geheel identiek is aan het Nederlandse. Voor normaal begaafde leerlingen bestaan er bij een eventuele vestiging op Curaçao of Aruba geen problemen van aansluiting. Ook een later terugplaatsen op een school in Nederland behoeft geen moeilijkheden op te leveren.
De voertaal bij het gehele lager onderwijs is het Nederlands. Het onderwijzend personeel van de mulo-onderbouw moet aan dezelfde eisen van bevoegdheid voldoen als de onderwijzer aan een lagere school in Nederland.
Voor een school voor gewoon lager onderwijs B, kan men wettelijk volstaan met een lagere bevoegdheid nl. de akte van bekwaamheid van hulponderwijzer. De hulponderwijzer vormt echter een uitstervend geslacht. De laatste tien jaren is deze bevoegdheid niet meer uitgereikt. Het streven is er dan ook op gericht het instituut hulponderwijzer, als zijnde niet meer passend in af te schaffen. Scholen voor lager onderwijs het huidige onderwijsstelsel, zo spoedig mogelijk vindt men over alle eilanden van de Nederlandse Antillen verspreid en ze liggen gemakkelijk binnen het bereik van iedereen. Op een enkele uitzondering na, voldoen de schoolgebouwen aan alle te stellen eisen. Het onderwijs is kosteloos en er is overal keuze mogelijk tussen openbaar en bijzonder onderwijs.
Bijna 40.000 leerlingen bevolken de 117 lagere scholen die de Antillen tellen.

nijverheidsonderwijs

Bij het nijverheidsonderwijs zijn er in de Antillen naast het huishoudonderwijs voor meisjes, drie vormen van technisch onderwijs voor jongens, nl. het eenvoudig, het lager- en het uitgebreid technisch onderwijs. Het eenvoudig technisch onderwijs is bestemd voor leerlingen, die een zekere handvaardigheid bezitten doch niet in staat blijken te zijn ook het theoretisch gedeelte van het leerprogramma van een lagere technische school te verwerken. Dit type onderwijs wordt alleen gegeven op Curaçao en Bonaire. Er wordt onderwijs gegeven in houtbewerking, metaalbewerking en schilderen. De opleiding duurt drie jaren en wordt afgesloten met een schoolexamen.
Het lager technisch onderwijs wordt gegeven op de vijf scholen voor dit type onderwijs, die men op Curaçao, Aruba en Bonaire vindt. Er wordt onderwijs gegeven in: machine-bankwerken, fijnbankwerken, electromontage, loodgieten en pijpfitten, timmeren, metselen en automontage. De opleiding duurt 3 jaar en wordt afgesloten met een examen. De belangstelling voor het lager technisch onderwijs is in de laatste jaren sterk

Lagere school St. Margaretha op Curaçao
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

School voor bijzonder lager onderwijs in Oranjestad op Aruba (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Rechts: Prinses Beatrix school (l.o.) op Bonaire
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

L.o. zusterschool te Kralendijk op Bonaire
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

gegroeid en overtreft op het ogenblik verre de opnamecapaciteit. Toelating vindt plaats na een toelatingsexamen. Leerkrachten voor dit onderwijs moeten nog steeds uit Nederland worden aangetrokken.
Het uitgebreid technisch onderwijs kan gevolgd worden op de eilanden Curaçao en Aruba. De opleiding omvat de richtingen werktuigbouwkunde en elektrotechniek, en is met inbegrip van het praktisch jaar, driejarig. Leerlingen met een lts-diploma kunnen toegelaten worden tot een schakelklas. Tot de eerste klasse worden toegelaten jongens die de schakelklas hebben doorlopen, alsmede mulo-geslaagden. In totaal volgen rond 1700 jongens een technische opleiding.
Het huishoudonderwijs voor meisjes wordt gegeven op 10 scholen op Aruba en Curaçao aan een totaal van rond 1400 leerlingen. De primaire opleiding is tweejarig, waarna een opleiding tot verkoopster, ziekenverzorgster e.a. kan worden gevolgd. Aan enkele huishoudscholen zijn vormingsklassen verbonden toegankelijk voor mulo- en hbs gediplomeerden.

mulo en middelbaar onderwijs

Het mulo-onderwijs neemt met bijna 7000 leerlingen, verdeeld over dertig scholen, verreweg de belangrijkste plaats in onder de scholen voor voortgezet onderwijs. De mulo-scholen van de Antillen verschillen maar zeer weinig van gelijksoortige scholen in Nederland. Leerprogramma's en eindexamens zijn nagenoeg identiek. Mulo-diploma's uitgereikt in de Antillen verlenen de bezitter dezelfde rechten als gelijksoortige Nederlandse diploma's.

De Antillen tellen vier scholen voor middelbaar onderwijs, waarvan er twee sinds kort tevens de mogelijkheid bieden voor voorbereidend hoger onderwijs. De onderwijzersopleiding, ofschoon hetzelfde programma volgend als de Nederlandse kweekschool, vindt eveneens plaats bij het middelbaar onderwijs. De scholen zijn gevestigd op Curaçao en Aruba. De Antilliaanse scholen voor vhmo vertonen – buiten de onderwijzersopleiding – nagenoeg geen verschillen met gelijksoortige scholen in Nederland. Daar de examens op gelijke wijze worden afgenomen, verlenen de diploma's ook gelijke rechten. Ruim twee duizend leerlingen volgen middelbaar onderwijs op de Antillen. Naast het dagonderwijs zoals dat zojuist is geschetst, bestaan er op de Antillen in de vorm van avondonderwijs een zeer groot aantal cursussen en leergangen waar men opleidingen van zeer uiteenlopende aard kan volgen.

17.5.'66

onderwijs

Het onderwijs in de Nederlandse Antillen vertoont bijzonder veel overeenkomst met het onderwijs in Nederland. De wet in de Antillen kent in beginsel aan de ouders het recht toe hun kinderen het onderwijs te laten volgen, dat in overeenstemming is met hun levens- en wereldbeschouwing. Op grond hiervan bestaat er in de Nederlandse Antillen behalve openbaar onderwijs, dat van de overheid zelf uitgaat, bijzonder onderwijs, d.w.z. onderwijs dat gegeven wordt op scholen uitgaande van stichtingen, verenigingen of ander particulier initiatief. Zowel het lager als het vervolgonderwijs in de Nederlandse Antillen is voor het overgrote deel op confessionele en met name op r.k.-grondslag.

Overeenkomstig de staatsregeling van de Nederlandse Antillen is het de plicht van de overheid de middelen te verschaffen, welke nodig zijn voor de stichting en instandhouding van de bijzondere scholen. Deze subsidiëring, die bedoeld is als een vergoeding van de uitgaven van het bijzonder onderwijs naar dezelfde maatstaf zoals geldt voor het openbaar onderwijs, is vastgelegd in een aantal wettelijke regelingen.
Men treft er een stelsel van onderwijsvoorzieningen aan variërend van kleuterschool tot en met het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs, naast eenvoudige-, lagere- en uitgebreide technische scholen voor jongens en huishoudscholen voor meisjes, alles nagenoeg op dezelfde leest geschoeid als het stelsel in Nederland. De bevoegdheden van de onderwijskrachten corresponderen met die van hun collega's in Nederland. De inrichting van de examens voor de scholen van voortgezet onderwijs is gelijk aan die van Nederland.

Nederlands karakter

Getuigschriften aan Antilliaanse scholen behaald, verlenen dezelfde rechten als de getuigschriften van gelijksoortige Nederlandse scholen. Kortom het Antilliaanse onderwijssysteem is in vele opzichten een natuurgetrouwe copie van het Nederlandse.
Vanwaar deze grote mate van overeenkomst in onderwijssystemen tussen twee landen die in ander opzicht zo geheel verschillend zijn?
Op een reeds zeer vroeg tijdstip zijn er vanuit Nederland onderwijzers naar de Antillen gegaan. Zij hebben er het systeem dat zij in Nederland hadden geleerd en beoefend, overgebracht. Ten tijde van de Westindische Compagnie en vele jaren daarna bleef hun aantal beperkt en het onderwijs was toen het privilege van een kleine, bevoorrechte groep. Na 1830 ging de r.k. missie zich intensiever met het onderwijs en de opvoeding bemoeien. Toen werd het mogelijk dat bredere lagen van de bevolking gingen delen in de zegeningen van het onderwijs. De grote bloei (van het onderwijs) kwam echter na de eerste wereldoorlog. De inmiddels in de Antillen gevestigde olie-industrieën maakten dat de overheid wat ruimer in de middelen kwam te zitten, zodat er meer geld voor het onderwijs beschikbaar kwam. De periode van na de tweede wereldoorlog geeft ongeveer hetzelfde beeld te zien als de ontwikkeling in Nederland nl. dat van een sterke democratisering van het voortgezet onderwijs. De laatste dertig jaar is het aantal van-

Meisjes van de l.o. zusterschool te Rincon op Bonaire (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

L.o. leerlingen te Oranjestad op St. Eustatius krijgen een maaltijd op school (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

uit Nederland uitgezonden onderwijskrachten zeer groot geweest. Het zijn vooral déze leerkrachten die de sterke uitbreiding van de onderwijsvoorzieningen hebben mogelijk gemaakt. Zij hebben tevens het Nederlandse karakter van het Antilliaanse onderwijs in niet geringe mate versterkt.

Antilliaanse onderwijskrachten

Tot voor kort was het gehele onderwijs in de Antillen sterk afhankelijk van de uitzending van leerkrachten vanuit Nederland. Dit geldt nog steeds voor het middelbaar- en het nijverheidsonderwijs. Een goed opgezette onderwijzersopleiding heeft het in de laatste jaren mogelijk gemaakt de plaatsen bij het lager onderwijs te doen bezetten door plaatselijk opgeleide onderwijzers. Ongeveer de helft van het tegenwoordige aantal onderwijzers bij het lager- en het mulo onderwijs is afkomstig van de Nederlandse Antillen. Het streven is erop gericht in de toekomst het gehele onderwijs in handen te leggen van mensen van het eigen volk.
De overheid heeft in de Nederlandse Antillen steeds veel aandacht besteed aan de ontwikkeling van het onderwijs. Een zeer aanzienlijk deel van de begroting wordt reeds jaren aan de instandhouding en uitbreiding van het onderwijs besteed. Men vindt moderne en goed geoutilleerde scholen tot in de verste hoeken van de Antillen. Het onderwijzend personeel aan al deze scholen verbonden, heeft een goede opleiding genoten en is voor haar taak berekend.
De zeer sterke groei van de bevolking, gepaard gaande met een gestadig voortschrijdende democratisering van het onderwijs, die steeds weer verdere uitbreiding en differentiatie van de scholen vereisen, stellen degenen, die met de organisatie van het onderwijs belast zijn, voor vaak grote problemen. De toestand is echter dusdanig dat geen enkel Antilliaans kind onderwijs behoeft te ontberen. De bevolking toont haar waardering voor de zorg van de overheid door een goed en dankbaar gebruik te maken van de geboden gelegenheid. De drang naar onderwijs en ontwikkeling is bij de Antilliaan zeer groot. Ofschoon er op de Antillen geen leerplicht bestaat, zit volgens de laatste gegevens 30 % van de totale bevolking in de schoolbanken. Analfabetisme komt onder de jongere generatie dan ook zo goed als niet voor en onder de oudere generatie is zij gering. In dit opzicht zijn de Nederlandse Antillen het omringend gebied ver vooruit.

Nederlands systeem

De sterke samenhang van het Antilliaanse onderwijssysteem met het Nederlandse vormt haar sterkte, maar tevens ook haar zwakte. Bij het invoeren van het Nederlandse systeem heeft men op de Antillen nagelaten te onderzoeken of het Antilliaanse kind ook in dit voor het Nederlandse kind ontwikkeld systeem past. Men heeft de ogen gesloten voor enkele zeer voor de hand liggende problemen en enkele elementaire didactische beginselen zijn zonder meer opzij gezet. Zo heeft men zich niet willen bezig houden met het feit dat de achtergronden van het Antilliaanse kind zo geheel verschillend zijn van die van het Nederlandse kind; dat derhalve het cultuurpatroon zeer verschillend is en het systeem van waarden anders ligt. Eveneens heeft men zich lange tijd geen zorgen gemaakt over het feit dat het Antilliaanse kind thuis een taal spreekt, die qua structuur en vorm geheel verschillend is van het Nederlands, waarvan het kind zich vanaf de eerste schooldag moet bedienen. Men heeft achterwege gelaten een aansluiting tussen huisgezin en school tot stand te brengen. Men bleef strak en star vasthouden aan Nederlandse programma's, bang dat het onderwijs anders niet van voldoende kwaliteit zou zijn. Door deze omstandigheden werd het te leven: een schoolwereld en een thuiswereld, Antilliaanse kind gedwongen in twee werelden

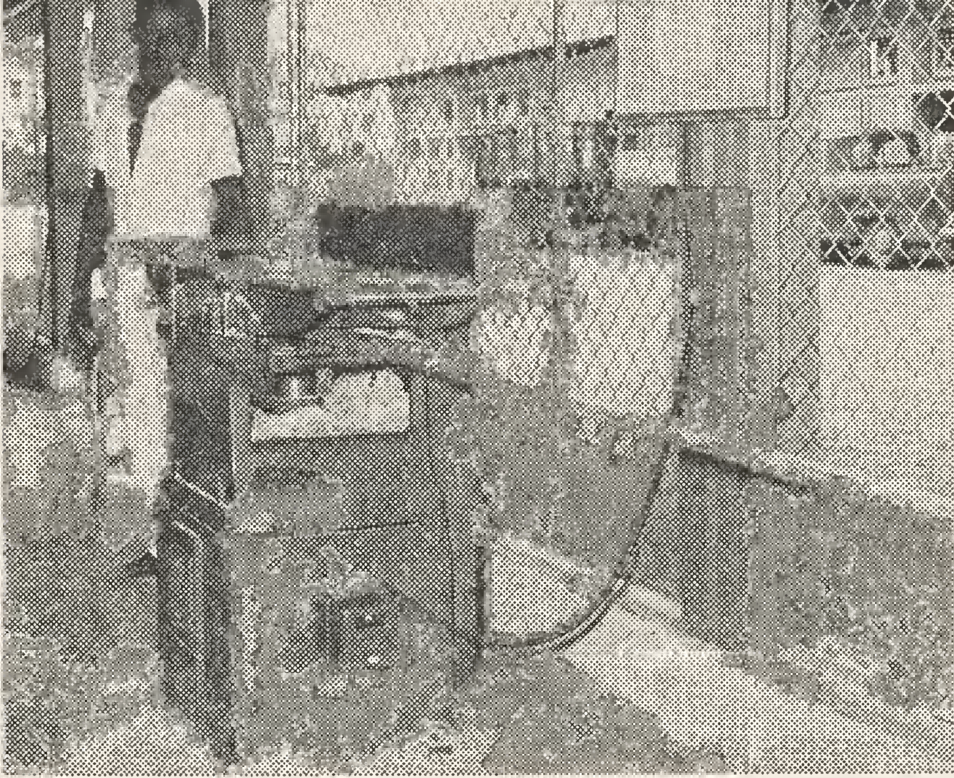
Gezicht op The Bottom op Saba. In het midden de Sacred Heart school (l.o.) (foto: Kon. Inst. v.d. Tropen)

Rechts: Afdeling houtbewerking van het jongensinternaat Scherpenheuvel op Curaçao
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Leerlingen bij de l.o. school Sacred Heart op Saba
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

die vaak hemelsbreed van elkaar verschilden. Het kan niet anders of deze omstandigheden moesten de leerprestaties wel in ongunstige zin beinvloeden. De doorstroming bij het lager onderwijs kwam in het gedrang. Vooral in de lagere leerjaren is het percentage zittenblijvers zeer hoog. Dit maakt het onderwijs nodeloos kostbaar en is oorzaak van veel kinderleed. Bovendien is het gevaar niet denkbeeldig dat het vele zittenblijven een karakterbedervende invloed uitoefent op het jonge kind.

bezinning

De laatste jaren is men zich in de Nederlandse Antillen sterk gaan bezinnen op dit ernstig probleem. Enerzijds is men er zich van bewust dat men het zeer vele goede dat het huidige systeem biedt, moet behouden. Anderzijds is men ervan overtuigd dat men het Antilliaanse kind een onderwijssysteem moet aanbieden, dat aangepast is aan de omstandigheden waarin het kind zich bevindt.

Men zal het probleem van de vreemde voertaal grondig moeten bestuderen; men zal het sterk overladen leerprogramma drastisch moeten besnoeien; men zal moeten nagaan welke de specifieke eisen zijn, die de Antilliaanse gemeenschap aan haar onderwijs en opvoeding stelt, en hoe die eisen in de praktijk van de school kunnen worden gerealiseerd. Daarbij mag de aansluiting op onderwijsinstellingen in Nederland niet in gevaar worden gebracht. Het zijn problemen die slechts zeer voorzichtig en langs wegen van geleidelijkheid tot een oplossing kunnen worden gebracht.

Een commissie onderwijs vernieuwing werd in 1965 in het leven geroepen, met de opdracht de minister van Onderwijs van advies te dienen over de te nemen maatregelen.

De invoering van de wet op het voortgezet onderwijs in Nederland, met zijn grotere mogelijkheid van keuze in leerprogramma's zal mogelijkerwijs het vinden van een oplossing van het brandend Antilliaans onderwijsprobleem vergemakkelijken.

8.3.'66

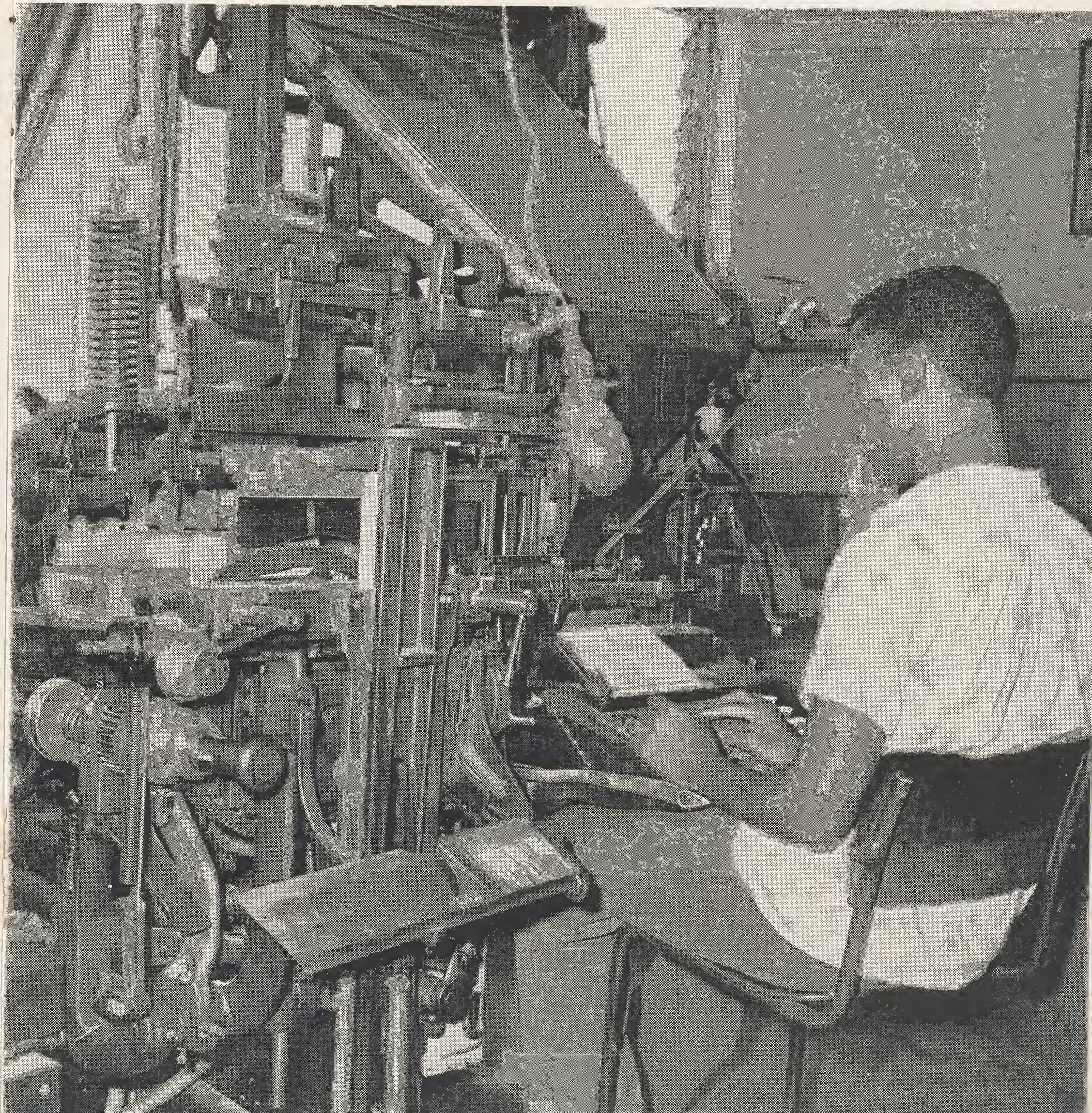
veeltaligheid

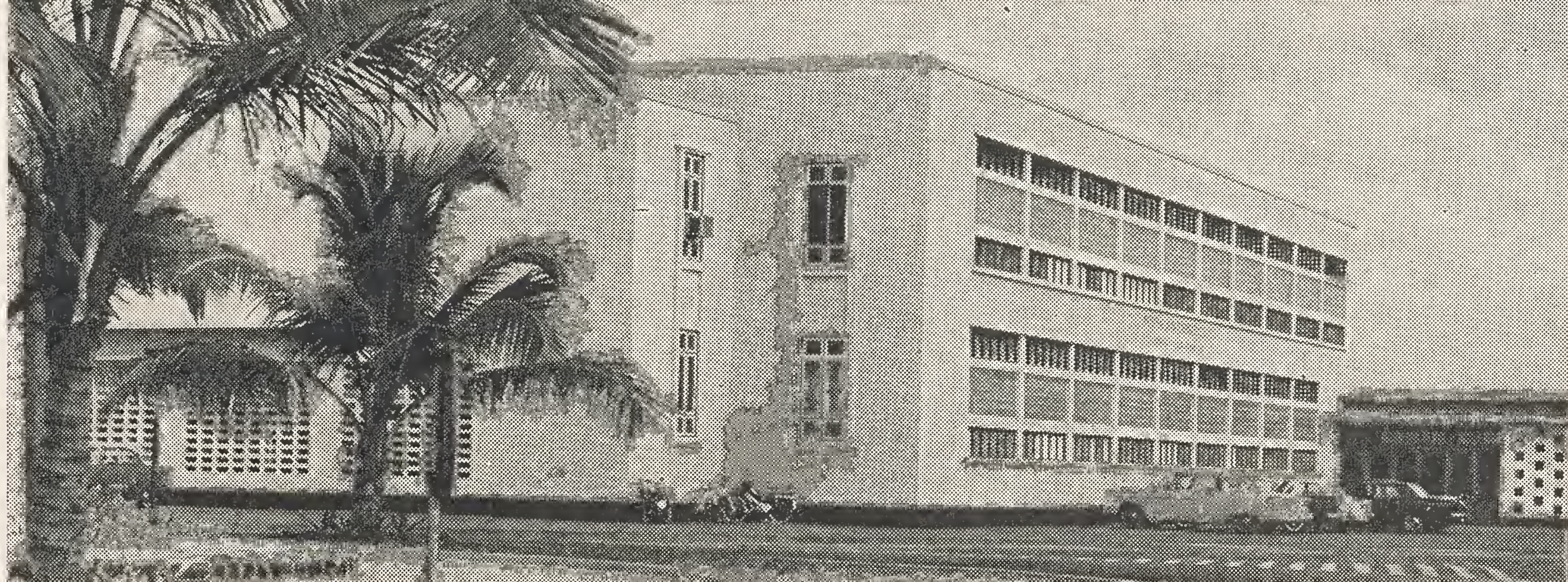
De taal van de bewoners van de Benedenwindse eilanden Curaçao, Aruba en Bonaire, is het Papiaments, een taal, die sterk verwant is aan het Portugees en het Spaans. Buiten deze drie eilanden wordt deze taal nergens ter wereld gesproken. De Antilliaan is zeer gehecht aan zijn taal. Het is de dagelijkse omgangstaal voor alle lagen van de bevolking. Er is een beperkte hoeveelheid literatuur in het Papiaments. Twee dagbladen en meerdere weekbladen verschijnen in deze taal. In vele kerken bedient men zich van deze volkstaal bij de verschillende diensten. Radio en televisie maken in toenemende mate gebruik van het Papiaments bij hun uitzendingen.
Op de Bovenwindse eilanden, St. Maarten, Saba en St. Eustatius is het Engels de dagelijkse omgangstaal van de bevolking. Dit Bovenwinds Engels vertoont zowel wat de uitspraak als de constructie betreft, nogal wat verschillen met wat de Engelsen: the King's English plegen te noemen. Het neemt op de Bovenwindse eilanden dezelfde plaats in als het Papiaments op de Benedenwindse eilanden.
Voor alle eilanden van de Nederlandse Antillen geldt het Nederlands als officiële taal. Het is de taal van het gouvernement. Wettelijke bepalingen en alle verdere officiële stukken worden in het Nederlands gesteld. Vergaderingen van de Staten van de Nederlandse Antillen en van de eilandenraden worden in het Nederlands gehouden. Ook de rechtspraak geschiedt in het Nederlands. De pers en de radio bedienen zich voor een belangrijk deel van deze taal. En dan als zeer voornaam punt: voor alle soorten onderwijs is het Nederlands de voertaal.

vier talen

Dient de Antilliaan dus naast zijn eigen moedertaal een zeer gedegen kennis te hebben van het Nederlands, hij kan daarnaast mede vanwege het kleine taalgebied van het Papiaments niet buiten kennis van het Spaans en het Engels.
De Benedenwindse eilanden zijn omgeven door een geheel Spaans sprekend gebied. Een generatie terug speelde het Spaans nog een zeer belangrijke rol in het sociale leven van de Antillen. Het behoorde toen tot de goede toon om zich bij plechtige gelegenheden van het Spaans te bedienen. Curaçao telde toen twee onderwijsinstellingen waar het Spaans de voertaal was, en die beide tot ver in het Caribisch gebied bekendheid hadden verworven. Ofschoon het Spaans sinds de dertiger jaren aan belangrijkheid heeft ingeboet ten behoeve van het Nederlands, maken de contacten die de Antillen onderhouden met het omliggend Spaans sprekend gebied het voor de Antilliaan noodzakelijk dat hij deze taal goed beheerst. Wat voor het Spaans geldt, geldt in dezelfde mate voor het Engels. De vele handelscontacten met de Verenigde Staten van Noord-Amerika, de grote stroom Amerikaanse toeristen die de Antillen jaarlijks bezoekt, de sterke invloed van het Amerikaans-Engels, die men op Aruba aantreft als gevolg van de vestiging op dit eiland van een olie-industrie van wereldformaat, zijn even zovele factoren, die er de Antilliaan toe dwingen zich een behoorlijke kennis dat het merendeel van de films, die men in de van de Engelse taal eigen te maken. Daarbij komt Antillen vertoont uit de V.S. wordt betrokken en indien zij al van onderschriften zijn voorzien, zijn deze in het Spaans gesteld. De televisie geeft

Leerling van het jongensinternaat Scherpenheuvel op Curaçao krijgt in de afdeling drukkerij les in de bediening van een zetmachine
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Rechts: Technische school te Kralendijk op Bonaire (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Linksboven: President John F. Kennedyschool in Oranjestad op Aruba, waar honderden jongens technisch en uitgebreid technisch onderwijs ontvangen. (foto: RVDA)

Linksonder: Leerling van de technische school op Bonaire aan een werkbank (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

vaak Amerikaanse programma's zonder onderschriften.

school en praktijk

De Antilliaan, levend in een cosmopolitisch milieu, heeft zich in de loop der jaren een flair voor het aanleren en het gebruiken van vreemde talen eigen gemaakt. Men treft vele Antillianen aan, die zich vlot van vier talen kunnen bedienen en die met een bewonderenswaardig gemak van de ene taal naar de andere kunnen overschakelen. Men vindt deze groep vooral in kringen van de handel waar men het een eer stelt de vele buitenlandse klanten en handelsrelaties die de Antillen bezoeken, in hun eigen taal te woord te staan.
Nu moet men niet denken dat iedere Antilliaan zo bedreven is in het gebruik van vreemde talen. Er is nog altijd een grote groep Antillianen, die bij het basisonderwijs verstrikt zijn geraakt in het overladen leerprogramma en de school vroegtijdig hebben verlaten. Zij hebben nog vaak moeite met hun beheersing van het Nederlands en hun mogelijkheden tot verdere ontwikkeling door middel van lectuur blijft beperkt.
Waar moet nu de Antilliaan de voor hem zo noodzakelijke kennis van de vreemde talen opdoen? De basis wordt op school gelegd. De verdere uitbouw geschiedt echter hoofdzakelijk in de praktijk van het dagelijks leven. Het internationaal gezelschap, waarin vele Antillianen bijna dagelijks verkeren, biedt een unieke gelegenheid zich te oefenen in het gebruik van de vreemde talen. Ook de film, de televisie en vele buitenlandse tijdschriften brengen de bevolking dagelijks in contact met meer dan een vreemde taal. Het is te begrijpen dat het onderwijs in vreemde talen een zware belasting legt op het leerprogramma van de scholen van de Nederlandse Antillen. Het begint reeds in het eerste leerjaar waar de Papiaments sprekende kinderen vanaf hun eerste schooldag met een vreemde voertaal worden geconfronteerd.

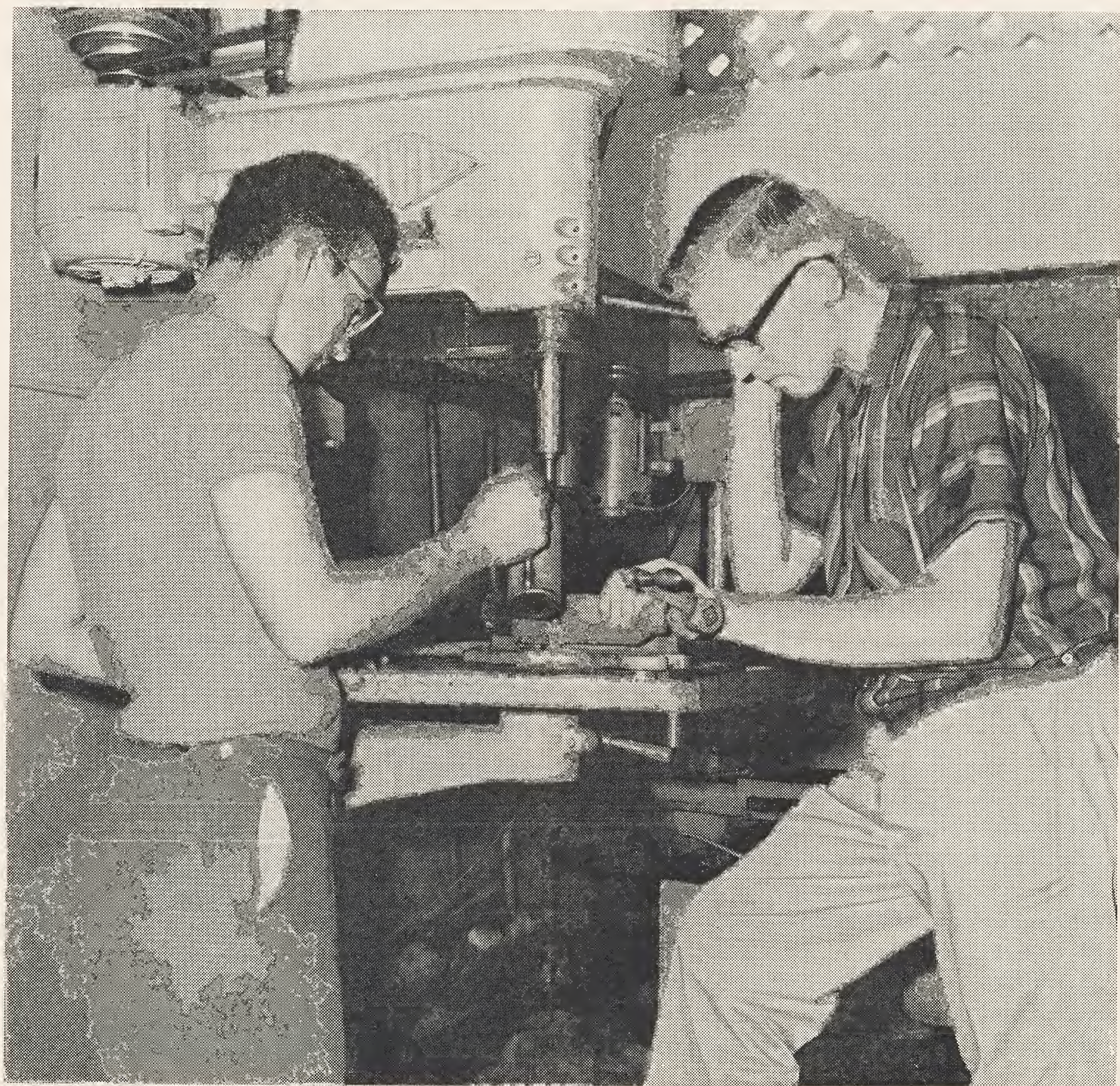
pedagogen

Er zijn op de Antillen pedagogen die beweren dat dit een verkeerde aanpak is van het lager onderwijs. Naar hun mening moet het jonge kind in de aanvangsklassen onderwijs ontvangen in zijn moedertaal. Een vreemde voertaal, zeggen zij, remt het kind in sterke mate in zijn expressie en het bemoeilijkt de communicatie met onderwijzer en klasgenootjes. Het kan de oorzaak zijn van het ontstaan van psychische spanningen, welke een gezonde ontwikkeling belemmeren. Deze pedagogen zijn voorstanders van een systeem, waarbij in de aanvangsklassen de kinderen onderwijs ontvangen in hun moedertaal met een geleidelijke overgang naar het Nederlands als voertaal, hetgeen dan in het derde leerjaar zijn beslag moet krijgen.
Een andere groep pedagogen is een andere mening toegedaan. Uitgaande van de stelling dat het Nederlands als officiële taal, doch ook als een hogere cultuurtaal zo vroeg mogelijk en zo grondig mogelijk moet worden aangeleerd, willen zij het Nederlands als voertaal vanaf het eerste leerjaar zien gehandhaafd. Zij zijn van mening dat het heel jonge kind een taal spelenderwijs in zich opneemt. Hoe jonger het kind, des te min-

Links: Leerlingen van de John F. Kennedy technische school te Oranjestad op Aruba bouwen een pijpconstructie (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Leerlingen van de John F. Kennedy technische school te Oranjestad op Aruba aan het werk met een boormachine (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Leerling van de huishoudschool 'Mater Dei' te Oranjestad op Aruba (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

der kans bestaat er dat er aversie ontstaat jegens de vreemde taal. Bij het heel jonge kind gaat het overnemen van de juiste klanken bovendien aanzienlijk gemakkelijker dan op een iets latere leeftijd.

Deze pedagogen willen om de zojuist genoemde redenen het kind reeds op de kleuterschool al spelend de eerste beginselen van de Nederlandse taal bijbrengen. Tenslotte is deze groep van mening dat het omvangrijke leerprogramma van de lagere school onmogelijk kan worden afgewerkt indien niet vanaf het eerste leerjaar het Nederlands als voertaal wordt gebruikt.

De regering van de Nederlandse Antillen heeft teneinde tot een verantwoorde oplossing te geraken, een commissie onderwijsvernieuwing in het leven geroepen, die onder meer dit moeilijk probleem in studie heeft genomen en de regering t.z.t. van advies zal dienen.

onderwijsprobleem

In het vijfde en zesde leerjaar van de lagere school maakt het Antilliaanse kind kennis met zijn tweede en derde vreemde taal te weten het Spaans en het Engels. Deze twee talen vormen een zware belasting van het leerprogramma. In het bijzonder omdat zij onderwezen worden vanuit het Nederlands als basistaal, dat zoals wij reeds eerder gezien hebben voor de leerling ook een vreemde taal is. De nieuwste inzichten betreffende de methodiek voor het aanleren van vreemde talen, waarbij men zich vanaf het allereerste begin van de vreemde taal bedient, bieden hoopvolle perspectieven voor de Antilliaanse leerling. Niettemin zijn in de Antillen de meningen eveneens verdeeld over de wenselijkheid van het onderwijs in vreemde talen op de lagere school.

De meertaligheid waartoe de Antilliaan gedwongen is door de beperktheid van het taalgebied van zijn moedertaal naast het cosmopolitisch karakter van zijn land, vormt een onderwijsprobleem waarvoor nog geen adequate oplossing is gevonden.

Mogelijk dat de nieuwe vindingen op het gebied van het onderwijs in vreemde talen, waarop ik zojuist doelde, de weg zullen aangeven, welke ingeslagen moet worden.

3.5.'66

Een groep meisjes op een huishoudschool op Aruba krijgt strijkles (foto: RVDA)

taalproblemen

In 1515 voerde een Spaanse vloot 2000 gezonde Indianen van de drie Benedenwindse eilanden weg, terwijl de rest van de bevolking werd omgebracht. Van de door de Indianen van Curaçao en Bonaire gesproken taal of talen, zijn geen aantekeningen bewaard gebleven. Van Aruba werd door de heer A. J. van Koolwijk een korte woordenlijst gepubliceerd en later heeft de heer M. D. Latour enkele namen opgegeven. De oudste Indianen van Curaçao behoorden tot de stam der Caiquétio's, maar door deze gegevens wordt men niet veel wijzer.
Op de Bovenwinden St. Maarten, St. Eustatius en Saba, hebben eveneens Indianen gewoond, maar deze waren reeds verdwenen toen de Hollanders vaste voet aan wal kregen. Alleen opgravingen hebben nog slechts een beeld kunnen geven van het peil der Arowakse of Caribische beschaving. De Nederlanders vonden dus bij hun komst nagenoeg geen bewoners, maar al spoedig ontwikkelde de Westindische Compagnie een grootscheepse slavenhandel ten behoeve van de Spaanse koloniën en uit deze handel ontstond de eerste bevolkingstoename.

historische contacten

Zoals de dorstige gronden van de Benedenwindse eilanden elke regendruppel in zich opnamen, zo heeft ook de bevolking elk contact met een andere bevolkingsgroep of ander volk in zich opgenomen. Niet enkel bloedige zeegevechten en invasies hebben de geschiedenis van deze eilanden gemaakt, maar de afwisselende tijden van verval en bloei, een leven rijk aan wisselingen.
Curaçao was geen florerende plantageonderneming, maar meer een bestuurs- en handelscentrum en na de komst van de olie verschenen de werkers uit het voormalige Brits-Guyana, Suriname, de oostelijke Antillengroep, Venezuela en Columbia. Is het bevolkingstype van Curaçao – en ook van Bonaire – overwegend van negride afkomst, de Arubaanse kernbevolking bestaat voor 85 % uit gekleurden van Indiaanse en blanke inslag. De bevolking van de Bovenwinden vertoont een kaleidoscoop van de geschiedenis. Zeeuwen, Schotten, Ieren, Fransen en Denen behoren tot de stamvaders van de huidige bevolking. Geleidelijk ging het Engelse bevolkingselement op Saba overheersen en dit bracht met zich mee dat het Engels de voertaal werd op dit eiland. Dat geschiedde later ook op de beide andere eilanden. Er is dus een sterke scheiding te trekken tussen de Bovenwinders en de Benedenwinders.
De eerstgenoemden brachten een andere voertaal met zich mee en meestentijds een andere godsdienst dan die op de Benedenwindse eilanden.

Papiaments

Hoewel uiteraard het Nederlands de officiële taal is, blijkt dat in de praktijk van het dagelijks leven deze taal door de overgrote meerderheid van de bevolking niet wordt gesproken.
Op de Benedenwinden wordt het Papiaments gesproken, een mengtaal met een sterk Portugese inslag. Deze inslag was het gevolg van de invloed van de slaven, welke afkomstig waren uit een gedeelte van Afrika waar een verbasterd Portugees werd gesproken en van de vroegere

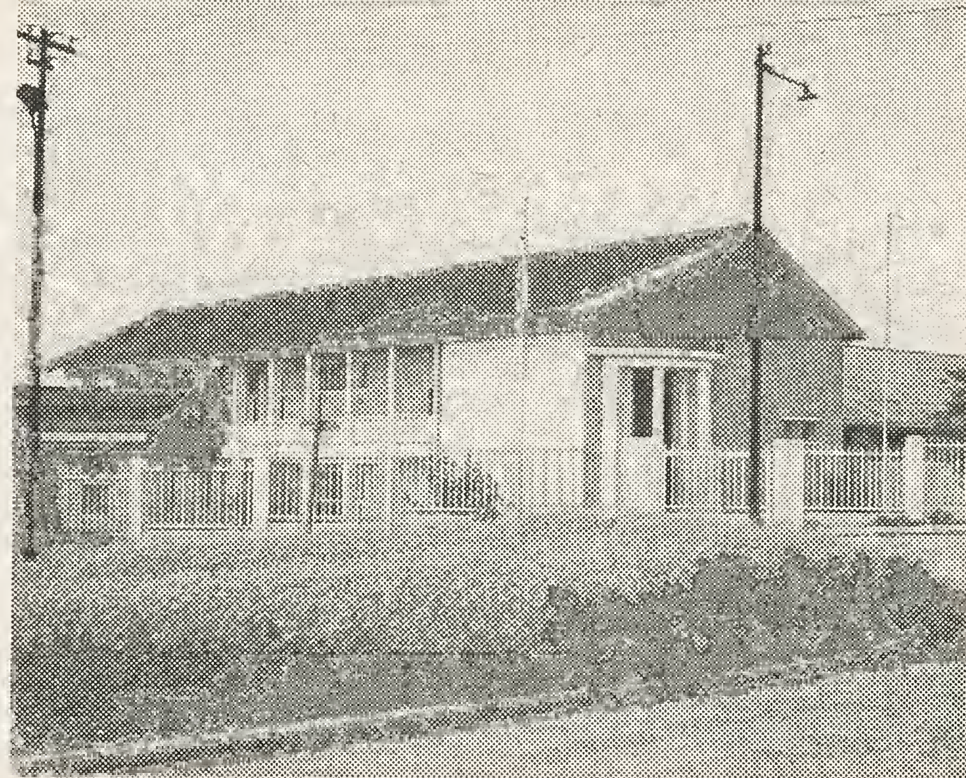

MULO

Linksboven: De Commandeur Generaal Abraham de Veerschool in Sint-Nicolaas, een van de openbare mulo-scholen op Aruba (foto: RVDA)

Linksonder: St. Martinus College, r.k. mulo-school op het Brionplein in Willemstad
(foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Rechts: Mulo-school op Curaçao (Johan Maurits school)
(foto: RVDA)

Onder: Leerlingen van een lagere en mulo-school op Curaçao (foto: Fischer)

planters uit Brazilië, die eveneens Portugees spraken. Het Papiaments heeft zich sinds het einde van de 17de eeuw tot de volkstaal van de Benedenwinden ontwikkeld en dankt dit voor een groot deel aan de steun van de r.k. missie, die zich ook van deze taal bediende.

In tegenstelling dus tot de Bovenwinden met het Engels, verkeren de Benedenwinden met de taal min of meer in een isolement. Op Curaçao wordt door 71,6 % van de gezinnen Papiaments als voertaal gebruikt, Nederlands wordt in bijna 15 % van de gezinnen gesproken en in ruim 8 % van de gezinnen is het Engels de voertaal. Op de Bovenwinden was tot voor kort op de scholen het Engels de voertaal en werd het Nederlands als een vreemde taal aangeleerd. Zag men vroeger op de lagere scholen dat de kinderen daarnaast ook nog onderwijs in het Spaans kregen, thans heeft men hiermee gebroken en vormt het onderwijs in het Nederlands de hoofdschotel.

Curaçao, zo'n belangrijk handelscentrum, zal haar kinderen echter niet zonder een zekere kennis van vreemde talen kunnen laten.

In verband met het onderwijs-probleem en de vernieuwing van het onderwijs heeft de Antilliaanse regering de Nederlandse hoogleraar prof. dr. F. W. Prins uitgenodigd zich met dit vraagstuk bezig te houden. In één van zijn interviews met een Antilliaans dagblad vertelde de hoogleraar het volgende: 'In een land met een multilinguaal probleem kunnen bij het onderwijs niet zonder meer Hollandse maatstaven en normen worden aangehouden. Een groot aantal kinderen kan de taal niet hanteren en het probleem van het grote aantal zittenblijvers ontstaat mede door het taalprobleem.'

Waarom, vraagt de professor zich af, moet het Antilliaanse kind meer talen kennen dan het Nederlandse kind? Nederland is ook maar een klein land, we zijn omringd door Frans, Duits en Engels-talig gebied en toch is er niet zo'n zwaar programma op de lagere scholen. De hoogleraar is van mening, dat er al een grote stap in de goede richting zou worden gedaan, indien in de eerste leerjaren het onderwijs in de voertaal – het Papiaments dus – zou worden gegeven.

spreekvaardigheid

Toch is het talenprobleem niet los te maken van een geheel complex van onderwijsproblemen. De eisen zouden niet te hoog moeten worden gesteld. Volgens gezaghebbende onderwijskringen zou het taalonderricht meer moeten worden afgestemd op spreekvaardigheid. Grammatica en vertalingen zouden dan min of meer kunnen worden weggelaten. Met een talenpracticum bereikt men meer en de kinderen worden van een zware last bevrijd.

Met zeer veel belangstelling zien wij dan ook de resultaten van de commissie Prins tegemoet. Moet er aan de bilinguale methode de voorkeur worden gegeven of niet?

Het feit dat praktisch de gehele plaatselijke bevolking en ook een groot deel van de immigranten het Papiaments als taal gebruiken, is een aanwijzing dat een eerste stap is te voorzien naar het onderwijs in één taal. De vele connecties met het nabijgelegen Latijns-Amerikaanse vasteland en de Spaanse invloed in het Papia-

Links: Het Maria College in Oranjestad op Aruba, een r.k. mulo-school voor meisjes (foto: RVDA)

Rechts: Busvervoer voor mulo-leerlingen op Bonaire (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

St. Joseph ulo-school te Philipsburg op St. Maarten (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Het La Salle College in Oranjestad; een r.k. mulo-jongensschool op Aruba (foto: RVDA)

ments maakt het logisch dat Spaans als tweede taal wordt gebruikt. Dat Nederlands niettegenstaande dit alles nog de tweede plaats inneemt, komt omdat tot nu toe het gehele onderwijs op het Hollandse systeem is gebaseerd. Er zijn nog niet genoeg leerboekjes in het Papiaments en niet alle leerkrachten kennen deze taal voldoende. De oudste tekst in het Papiaments dateert – voor zover ons bekend – uit 1825. Het is de eerste druk van de catechismus van Mgr. Niewindt. Daarna zijn gebeden-boeken in deze taal verschenen, stichtelijke verhalen en een klein aantal leerboeken.

overbelast leerprogramma

Toen in 1935 het Cultureel Centrum Curaçao een prijsvraag uitschreef voor romans, novellen, korte verhalen, poëzie en toneel in de vier talen welke op de eilanden worden gebruikt, bleek het aantal inzendingen in het Papiaments zeer gunstig te zijn ten opzichte van de andere taalgroepen.

Het staat vast dat deze taal, gesproken in de huiselijke kring, op straat en waar verder ook gebezigd, een levende realiteit is en een belangrijke rol zal blijven spelen in de toekomstige ontwikkeling. Het onderricht van vreemde talen zal in de toekomst op een andere wijze moeten geschieden. Het leerprogramma van het lager onderwijs is thans overbelast, mede als gevolg van het taalprobleem, dat zowel op de Benedenwinden als op de Bovenwindse eilanden om een oplossing vraagt.

30.3.'65

waarom een nieuw schoolplan?

De Nederlandse Antillen bezitten in totaal 255 scholen van diverse typen waardoor de jeugd in de gelegenheid wordt gesteld de schoolloopbaan van voorbereidend tot en met voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs te volgen.
Het aantal leerlingen dat lager onderwijs ontvangt, bedraagt 40.000, dit is ongeveer 20 % van de totale Antilliaanse bevolking. Dit hoge percentage kinderen dat de lagere school bezoekt (in Nederland 12 %) is niet alleen aan de relatief jonge bevolking toe te schrijven, maar ook aan de gemiddelde oude schoolbevolking. Leerlingen, die in leeftijd onderling vier of vijf jaar met elkaar verschillen, zitten samen in één klas. Het percentage zittenblijvers is hoog; in alle leerjaren zitten tengevolge van het doubleren aanzienlijke aantallen te oude kinderen. Voor de leerjaren III t/m VI is het aantal een – of meermalen gedoubleerde leerlingen aanmerkelijk groter dan het aantal niet-zittenblijvers.
Terwijl in Nederland ruim 60 % van de tot de eerste klas toegelaten leerlingen zonder doubleren de zesde klas bereikt, is dit percentage voor de Antillen minder dan 25 %.
Vergelijking van het percentage leerlingen dat in zes jaren de zesde klas L.S. bereikt in Nederland en op de Antillen:

	Nederland	Antillen
leerjaar I	100	100
leerjaar II	90	75
leerjaar III	83	56
leerjaar IV	76	42
leerjaar V	70	32
leerjaar VI	64	24

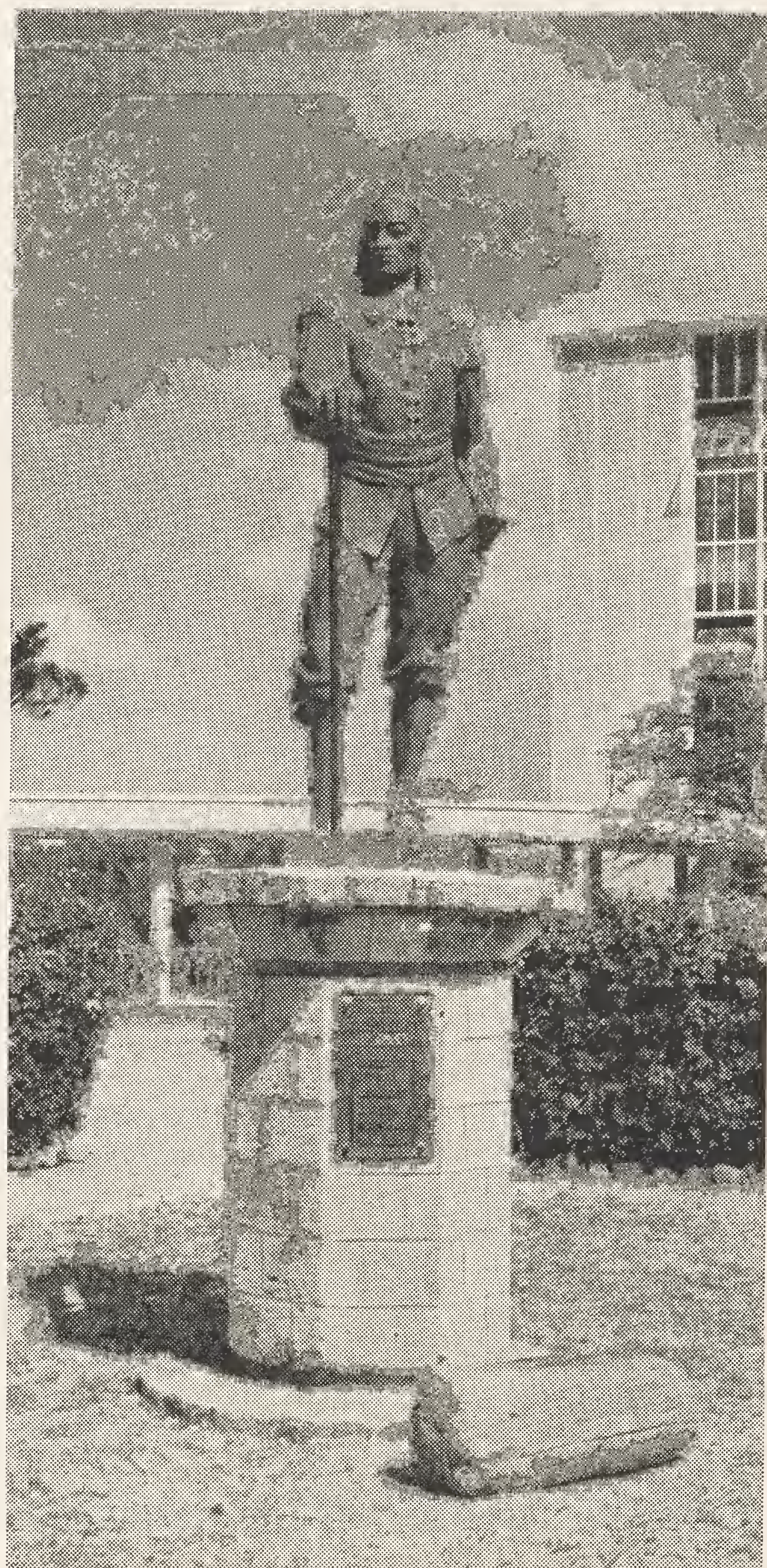
Sedert de eerste gouvernementsregeling op onderwijsgebied (daterend van 1819) hebben ijverige bestuurders en plichtsgetrouwe onderwijzers hun beste krachten gegeven om het onderwijs in de kolonie op een steeds beter peil te brengen. Naar Nederlands voorbeeld werd een systeem opgebouwd, dat nagenoeg identiek was aan het Nederlandse. Zonder al te veel moeilijkheden zouden de leerlingen van een Antilliaanse school in gelijke leerjaren in Nederland kunnen worden opgenomen. Naarmate echter het onderwijs meer een volkszaak werd, de groepen steeds minder homogeen werden en door de voortschrijdende gelijkschakeling van de diverse schooltypen de eisen aan de leerling, het beroep op zijn capaciteiten, groter werd, kwamen steeds meer kinderen in 'leer'-moeilijkheden, kwam de lagere school in nood.

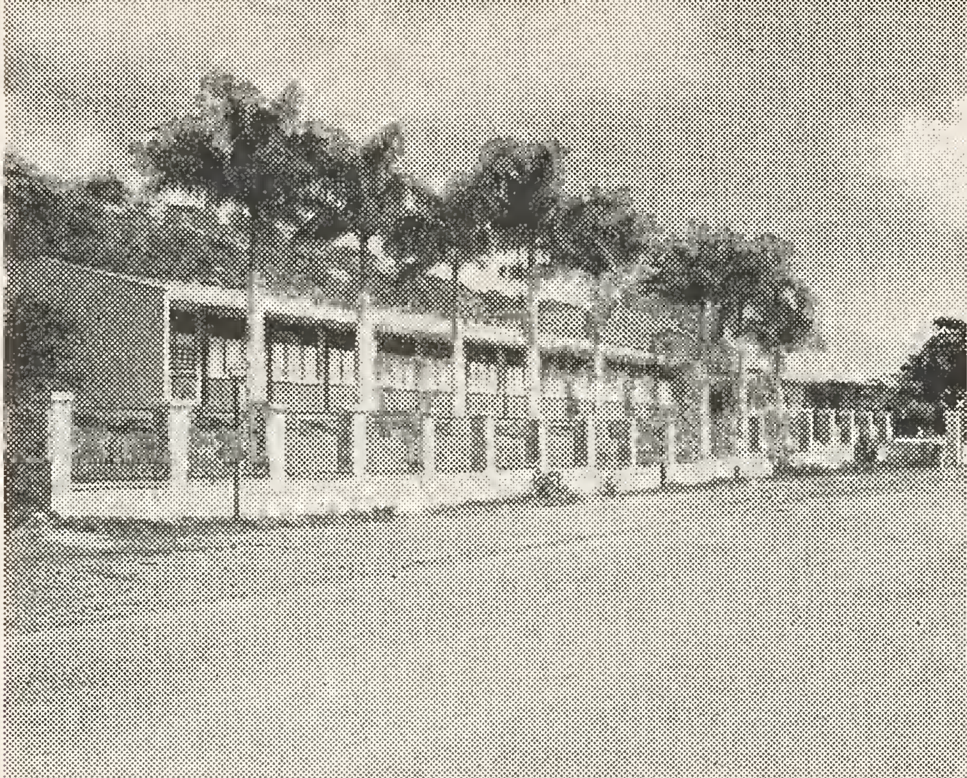
noodsituatie

De mannen en vrouwen voor de klas ondervinden dagelijks aan den lijve deze moeilijkheden, zij zijn zich de noodsituatie dan ook zeer wel bewust en boeten helaas veel in aan arbeidsvreugde. Daarnaast is er ook veel kinderleed.
Het onderwijzend personeel van de lagere school is zich langzamerhand scherp gaan realiseren, dat de verstandelijke opvoeding in de school sterk afhankelijk is van andere factoren; intellectuele vorming is slechts één aspect van de totale persoonlijkheidsontwikkeling en het proces voltrekt zich pas gezond, wanneer ook het kinderlijke gevoels- en wilsleven daarbij worden betrokken en bij het onderwijs rekening wordt gehouden met de reële levensomstandigheden van

het kind, zijn natuur, zijn ervaringen, zijn belangstelling en zijn mogelijkheden.
Zowel door particulieren als in groepsverband werden pogingen ondernomen ter verbetering van de situatie. Men organiseerde cursussen, hield lezingen, onderzocht en experimenteerde teneinde tot enige klaarheid te komen en de ondraaglijke last in de school te verlichten.
Naast anderen, heeft o.a. de Paedagogisch-Didactische commissie van de r.k. Onderwijzersvereniging 'Don Bosco' reeds zeer verdienstelijk werk verricht. Er kwamen methoden, die speciaal op de Antilliaanse leerlingen waren afgestemd; men trachtte de leerstofeisen aan te passen aan het milieu, waarin deze kinderen opgroeien, rekening te houden met de maatschappij die hen straks zou opnemen.
Ook de overheid heeft begrip voor de moeilijkheden in de lagere school, ook bij haar leeft de wens, deze te doorbreken. De toestand is echter zeer gecompliceerd, vele tegengestelde tendensen wekken spanningen, die niet zonder meer te overwinnen zijn. Er is een individu, een kind, dat zó is, en dat als volwassene moet kunnen worden opgenomen in een maatschappij, die zijn eigen eisen stelt.
Zeer wel heeft men begrepen, dat het leerplan in dit geheel een sleutelpositie inneemt en terecht is men begonnen dit document, dat een leidraad wil zijn bij het geven van onderwijs, grondig in studie te nemen.
Het leerplan, in de onderwijsverordening verplicht gesteld voor alle scholen, is bedoeld als richtsnoer voor en steun aan de onderwijzers bij het verrichten van hun taak; tevens zou het voor de overheid een waarborg moeten zijn dat de wettelijke bepalingen worden nageleefd en een 'voldoend en regelmatig voortschrijdend onderwijs' wordt gegeven. In het leerplan wordt aangegeven de omvang van de leerstof, de verdeling van de leerstof over de leerjaren, de te volgen methoden voor elk vak, het aantal lesuren dat per leerling aan elk vak moet worden besteed, e.d. meer.
De onderwijzer heeft zich hieraan te houden, in elk leerjaar moet een bepaalde hoeveelheid leerstof worden verwerkt. Maar wat te doen, als de leerstof niet wordt verwerkt? Tot nu toe werd

Standbeeld van Peter Stuyvesant voor de openbare middelbare school van deze naam in Willemstad op Curaçao (foto: RVDA)

R.k. middelbare school 'Maria Immaculata' op Curaçao (foto: RVDA)

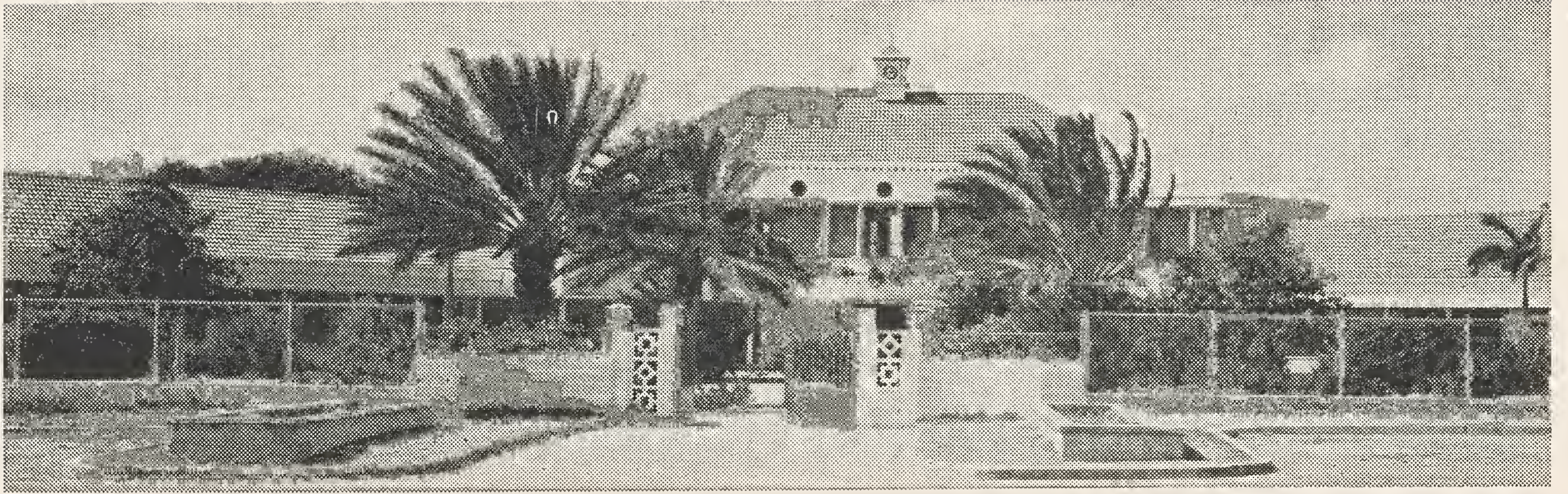
Onder: Peter Stuyvesant College in Willemstad op Curaçao (openbare middelbare school) (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Onder: Een 'klaarover' helpt schoolkinderen die een drukke straat in Willemstad oversteken (foto: Kon. Inst. v. d. Tropen)

Rechts: R.k. (middelbare school) Radulphus College op Curaçao (foto: RVDA)

Rechtsonder: Schoolbus in Philipsburg op St. Maarten (foto: Wilko Bergmans)

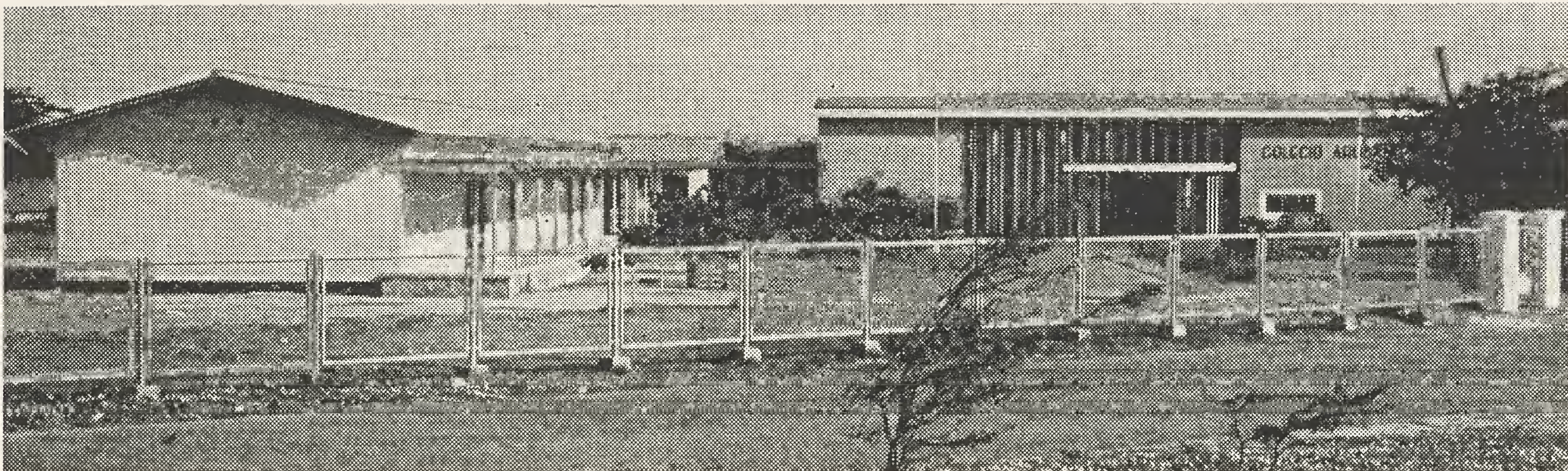

Foto boven: Een deel van het gebouwencomplex van het Colegio Arubano (middelbare school) op Aruba (foto: RVDA)

noodgedwongen de leerling aan de leerstof ondergeschikt gesteld. Zo goed en zo kwaad als het kon trachtte de onderwijzer de voorschriften te volgen, het voorgeschreven niveau te bereiken en het voorgeschreven tempo vol te houden. Hoewel velen hieraan met tegenzin voldeden: het boek moest uit, ook al konden de leerlingen de inhoud ervan niet verwerken.

nieuw leerplan

In het nieuwe leerplan wil men door studie en bezinning komen tot beter verantwoord onderwijs, dat positievere resultaten oplevert en gevoelens van voldoening oproept bij allen, die daarbij betrokken zijn. Het kind moet zich 'thuis voelen' in de school en de schoolse activiteiten als zinvolle ervaringen willen verwerken tot zijn persoonlijk geestelijk eigendom. Het leerplan beoogt, de onderwijzer enig inzicht te geven in de levenssituatie van de leerlingen in zijn klas, zijn belangstelling te wekken voor de problematiek van sociaal-cultureel heterogene klassen en de emotionele en intellectuele complicaties die zich hierbij kunnen voordoen. Het algemene leerplan wil slechts algemene richtlijnen geven voor elke school, voor elk schoolbestuur, om te komen tot een eigen leerplan waarin met de speciale behoeften van de bevolking van déze éne school rekening wordt gehouden.
De mogelijkheid om werkelijk aan de kinderlijke behoeften tegemoet te komen en de leerlingen te leiden naar de toekomst die hen wacht, is mede afhankelijk van wettelijke regelingen, economische mogelijkheden, enz. Van het 'esprit de corps' van het onderwijzend personeel hangt, naast het doorzicht en de steun van de overheid, het succes van dit 'nieuwe leerplan' verder af.

25.5.'66

inhoud

Jaargang 1967, NA 47

Vormgeving: Staatsdrukkerij - Druk: NV Drukkerij Dijkman - Den Haag

627822*-57